

**Тема: Особливості пізнавального
розвитку молодшого шкільного віку у
дітей з інтелектуальними
порушеннями**

Байдалюк І.П.

науковий керівник: кандидат педагогічних наук Чопик Леся
Іванівна



Актуальність дослідження. В Україні інклюзивна освіта почала впроваджуватися з 2009 року через законодавчі зміни, що забезпечили можливість здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами (далі ООП) в інклюзивних групах та класах, кількість яких з кожним роком стрімко зростає. Однією із головних задач у навчанні дітей зазначеної категорії є забезпечення їх якісними освітніми послугами, сприяння успішній адаптації та включенню у суспільне життя. Важливу роль у ефективній реалізації цієї мети відіграватиме рівень сформованості у дітей з порушеннями інтелекту пізнавальної сфери, яка забезпечує здатність пристосуватися до змін умов навколишнього середовища, отримати необхідну інформацію для успішної життєдіяльності. Тому питання, пов'язані з вивченням розвитку дітей з порушенням інтелекту в умовах сучасної інклюзивної освіти, відносяться до числа найбільш важливих. Розуміння особливостей психічного розвитку даної категорії дітей є важливою умовою для ефективної організації їх навчання та виховання.

Короткий аналіз досліджень і публікацій з проблеми: А.Р. Лурія, В.І. Лубовського, А.І. Мещерякова, М.С. Певзнер та ін., показали, що у дітей з інтелектуальними порушеннями є досить грубі зміни в умовно-рефлекторній діяльності, порушення процесів збудження і гальмування. Все це є фізіологічною основою для особливого психічного розвитку дитини, включаючи процеси пізнання і особистість в цілому. Особливості психіки дітей з порушенням інтелекту досліджували Л.В. Занков, В. Г. Петрова, Б.І. Пінський, С.Я. Рубінштейн, І.М. Соловйов, Ж. І. Шиф та інші. Всі автори досліджень були одностайні в тому, що для дітей з інтелектуальною недостатністю характерним є недорозвинення пізнавальних інтересів, зниження пізнавальної діяльності на всіх етапах.



Об'єкт дослідження: пізнавальна сфера у дітей з порушенням інтелектуального розвитку.

Предмет дослідження: особливості розвитку пізнавальних процесів у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Мислення учнів з порушеннями інтелекту розвивається за тими ж законами, що і в нормі. Проте розумовій діяльності дітей з порушеннями притаманні і специфічні риси. Їхнє мислення розвивається значно повільніше і з значним запізненням. Такі діти при аналізі виділяють значно меншу кількість деталей, ніж їх нормально розвиваючі однолітки.

Патогенний вплив на формування у дітей з когнітивним недорозвитком активної уваги здійснює слабкість орієнтовної реакції і недостатність пізнавальної активності.

Пам'ять дітей з інтелектуальними порушеннями характеризується слабким розвитком і низьким рівнем запам'ятовування, збереження і відтворення.



Мета роботи – розроблення ефективної психокорекційної програми з розвитку пізнавальної сфери молодших школярів з порушенням інтелектуального розвитку.

Для досягнення мети були поставлені наступні **завдання**:

Здійснити теоретичний аналіз стану проблеми в науковій літературі і виявити передумови становлення і формування поглядів на особливості розвитку пізнавальної сфери дітей з інтелектуальними порушеннями.

Емпірично дослідити особливості та стан сформованості пізнавальної сфери у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Розробити, теоретично обґрунтувати та апробувати програма корекційних занять, спрямована на розвиток і корекцію пізнавальної діяльності молодших школярів з когнітивними порушеннями.

Гіпотеза: Ми припускаємо, що шляхом цілеспрямованого корекційного впливу, який враховує індивідуальні особливості дитини, можливе підвищення рівня сформованості пізнавальних процесів молодших школярів з когнітивними порушеннями.

Завданням дослідження було перевірити чи вплинуть корекційні заняття на поліпшення пізнавальних процесів у даної категорії дітей. Чи покращиться рівень уваги, яка, як написано раніше в цій роботі дуже важлива і приймає споріднену участь у всіх психічних процесах людини.



Для розв'язання поставлених у дослідженні завдань та перевірки гіпотези було використано наступні методи дослідження:

- теоретичні (аналіз та узагальнення наукової літератури, ефективного педагогічного дослідження, теоретичне моделювання корекційних заходів, узагальнення, систематизація та опис отриманих результатів).
- емпіричні (діагностичні: спостереження, бесіди; біографічні: збір та аналіз анамнестичних даних; психологічний експеримент: констатувальний – з метою визначення рівнів сформованості пізнавальних процесів, формувальний та контрольний – з метою перевірки ефективності розробленої системи корекційних занять);
- математичної статистики (кількісний та якісний аналіз результатів дослідження, тестом Уїлкоксона для оцінки статистичної значущості змін з метою встановлення кількісної залежності між процесами, що досліджувались).

Для досягнення поставлених задач були використані наступні методики:

- методика Ж.М. «Лички» (для визначення стану сформованості концентрації уваги);
- методика «Коректурна проба Пьерона-Рузера» (для визначення стану сформованості уваги);
- методика «Четвертий зайвий» (для визначення стану сформованості мисленнєвих процесів);
- методика «Образна пам'ять» (для визначення стану сформованості образної пам'яті);
- методика О.Р. Лурії «10 слів» (для визначення стану сформованості слухо-мовленнєвої пам'яті).

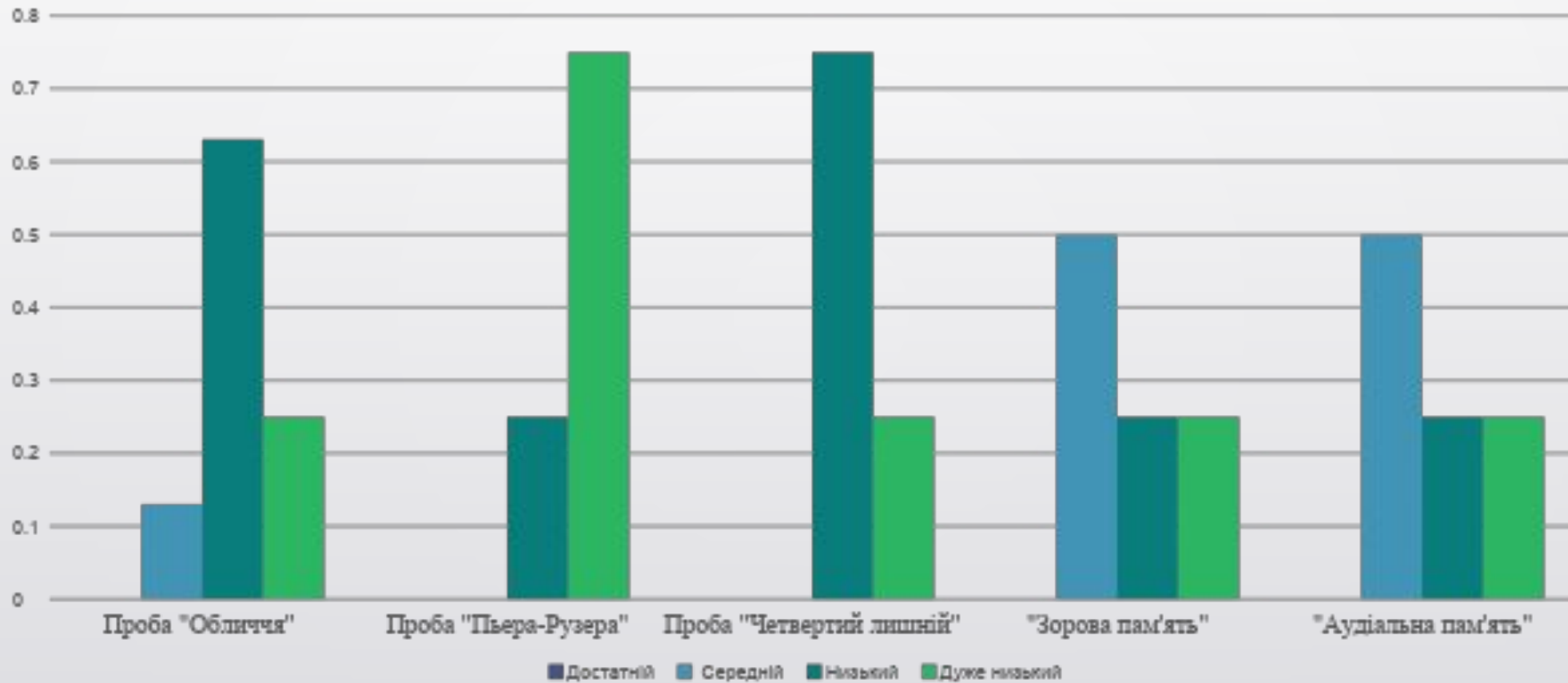


В ході дослідження нами були розглянуті деякі методи діагностики пізнавальних інтересів молодших школярів з порушенням інтелекту. Слід зазначити, що всі методи вивчення психіки, в тому числі і вивчення пізнавальних можливостей дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями, використовувалися в оптимальному поєднанні.

Для вивчення особливостей формування пізнавальних можливостей дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними можливостями на базі дитячого центру «Сонечко» у м.Вінниця .

Як показало проведення діагностичних проб на рівень сформованості уваги, мислення та пам'яті, у дітей з порушеннями інтелекту немає жодного високого та достатнього критерію з перевіряємих вищих психічних функцій. Аналізуючи дослідження бачимо, що у 75% дітей значно знижений рівень уваги, їм важко запам'ятовувати та виконувати інструкції, у них знижене критичне та логічне мислення. Виконуючи завдання четвертий зайвий 75% дітей змогли виконати завдання тільки з допомогою педагога, а 25% так і не виконали завдання зовсім, навіть не звертаючи увагу, і не дивлячись на запропоновані картинки. Рівень сформованості візуальної та слухо-мовленнєвої пам'яті у 50% дітей на середньому рівні, у 25% на низькому, і ще у 25% на дуже низькому рівні. Такі показники сформованості пам'яті не достатні для продуктивного навчання у школі і потребує корекційних заходів на покращення цих показників.

Узагальнені показники сформованості пізнавальних процесів (у %)





Комплекс заходів був спрямований на розвиток різних психічних процесів. Завдання та вправи застосовувалися від простих до складних. Використовувалися вправи, що мали декілька етапів і ускладнень, тому вони добиралися в залежності від рівня сформованості тих чи інших процесів в дітей.


Форми та методи роботи: корекційно–розвивальні вправи; коректурні проби; комунікативні та рухливі ігри; дидактичні вправи; ігри – руханки.

Корекційно – розвивальна робота ґрунтувалася на таких основних принципах:

1. Індивідуальний підхід до кожної дитини, до її «зони найближчого розвитку»;
2. Стимулювання інтересу дітей через застосування ігрових форм занять;
3. Створення атмосфери доброзичливості і дружелюбності в групі;
4. Неприпустимість осуду за неуспіх; тактовне з'ясування з дитиною кожної помилки, щоб вона зрозуміла, як робити правильно;
5. Переживання кожного успіху як радості;

Результати корекції у дітей експериментальної групи до та після
корекційних занять

Отримані результати	Рівень концент рації уваги	Рівень концент рації уваги	Об'єм уваги	Об'єм уваги	Логічне мисленн я	Логічне мислен ня	Об'єм зорової пам'яті	Об'єм зорової пам'яті	Слухо- мовленнев а пам'ять	Слухо- мовленнев а пам'ять
Високий	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Достатній	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Середній	-	-	-	-	-	1	1	1	1	3
Низький	3	3	-	2	3	3	2	2	2	-
Дуже низький	1	1	4	2	1	-	1	-	1	-



Завдання було перевірити чи вплинуть корекційні заняття на поліпшення пізнавальних процесів у даної категорії дітей. Чи покращиться рівень уваги, яка, як написано раніше в цій роботі дуже важлива і приймає споріднену участь у всіх психічних процесах людини.

Аналіз отриманих результатів підтвердив доцільність та ефективність комплексної методики розвитку пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку дітей з інтелектуальними порушеннями. Таким чином, завдання, поставлені на початку роботи, були вирішені, мета дослідження досягнута, завдання виконані, гіпотеза досягнута.



Наразі, дослідження не вирішує усі аспекти проблеми. Подальшого вивчення вимагають питання удосконалення змісту корекційної роботи з розвитку пізнавальної сфери дітей молодшого шкільного віку та забезпечення корекційної роботи в інклюзивних класах загальноосвітніх шкіл. Також немає досліджень як впливає на таких дітей дистанційне навчання, яке періодично відбувається в зв'язку з епідемічною ситуацією в країні. В наш час усі діти, дуже багато часу проводять за комп'ютером і телефоном, діти з особливостями розвитку нічим не відрізняються. Тому зважаючи на всі зміни, вважаю що досліджувати нову картину соціального життя дітей, та їх розвиток з різними нозологіями не втрачає своєї актуальності.